

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal:

Bocskay-utcza 9. sz.

Megjelenik minden hó 15-én.

Genealogiai Füzetek

CSALÁDTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT.

A „Genealogiai Füzetek”

előfizetési ára:

Egész évre 8 kor.

Félévre 4 „

SZERKESZTIK:

CSIKSZENTMIHÁLYI SÁNDOR IMRE ÉS KÖRÖSPATAKI ÉS KÖPECZI SEBESTYÉN JÓZSEF.

KIADJA: A SZERKESZTŐSÉG.

Az úri hatóság fejlődése Magyarországon 1848-ig.

(Tizennyolczadik közlemény.)

Az első törvény, mely a jobbágyok szabad költözését illetőleg a parasztlázadás siralmas tragédiája után intézkedett, az 1546: 39. t.-cz., melyben a fejedelmi propositiora az 1. §-ban a karok és rendek azt határozzák, hogy a török háboru félelme miatt a jövő országgyűlésen fognak intézkedni. Az 1547: 26. t.-cz. principiuma s 1. §-ban a lelkiismeret szavára hivatkozva, a 2. §-ban visszaállítják a szabad költözési jogot, ezzel eltörölvén az örökös jobbágyságot. Ennek örökre emlékezetes szavai ezek: „Ut libertas subditorum miserorum, colonorum, superioribus annis, quocunque ratione illis adempta restituitur: liceat que imposterum, nolentibus sub imperis, potestative alicuius domini vel nobilis (durioris fortassis, et severioris) vivere; alio commigrare: modo atque ordine, infrascripto, observato. A 27. t.-cz. határozza meg a módozatot, mely szerint a költözni akaró jobbágy urát, vagy illetékes szolgabírókat ebbeli szándékáról értesíteni tartozik. Az 1. §. szerint a szolgabíró a jobbágy szándékát, ennek a földesúrnak, vagy azon község bírájának, melyben lakik, tudtára adja s ha 15 nap elteltével is a jobbágy költözni kíván, akkor a szolgabíró maga mellé vevén egyet a megye nemesei közül, kiszáll abba a községbe, honnan a jobbágy költözni kíván; s a jobbágy itt a helység többi lakói, a szolgabíró s a nemes előtt esküt tesz, hogy ő nem magán gyűlölségtől vagy más októl indítva akar távozni, mint azért, hogy az ősi jog és szokás ellenére az úr által nagy szolgálatokra, pénzbeli fizetésekre, a méltányosság ellenére igen nagy teherviselésre volt rászorítva. Esküt tévén arról is, hogy minden adósságát, melylyel urának, vagy az alatt állóknak, vagy hozzátartozóinak, vagy azon helység lakóinak adott pénzben, vagy más dologban tartozik s a censust, ha az úr által engedély adatik, teljesen lefizeti, házat lakatlanul nem hagyja hátra, nem rombolja le, s a pert, miben a fent említettekkel áll, a jog útján elintézi. Ezután a jobbágy, miután a szolgabíró által neki az engedély megadatott, a terragiumot lefizette s így szabadon költözhetik. Az ilyen jobbágnak a háza, azon helység urának marad vissza, honnan ez elköltözött, melyet ő tetszése szerint más jobbágnak adhat.

E törvényben már láthatni, hogy a vármegyei közhatalóság mily jelentékeny szerepet vitt a földesúr s a jobbágy közt felmerülő ügyekben. 1548: 32. a jobbágyok költözési jogát felfüggeszti. 1550: 34. t.-cz. 1. §. biztosítja e jogot, a 37. t.-cz. a módozatot írja körül. Az 1. §. rendeli, hogy minden megyében az alispán, a szolgabírák s az esküdtek előtt, kik akkor

választottak, a sedes nobilitaris tartásakor az úr, vagy az a nemes, kinek javaira az illető jobbágy költözni akar, adja elő ennek panaszát, úgy hogy 15 nap vagy legfennebb 30 nap alatt vármegyei gyűlés tartassék. A panasz itt is meghallgattatván, az alispán, szolgabírák s az esküdtek, a jelenlevők közül 3 nemest kiküldenek egy vagy két szolgabíróval a helyszínére. 2. §. s itt a fent nevezett úr vagy nemes ezek előtt a bíró s két azon helységbeli polgár s egyszersmind 3 szomszéd s a határos község nemesei vagy nem nemesei által igazolja, hogy a jobbágy ura által az előírt rendelet ellenére tulterheltetett. 3. §. sem a bíró, sem azon helység polgára, szomszédok, határosok urok által az igazság megmondásában nem gátolandók, különben 11 marca büntetés terhe alatt. És ha ezek meggátoltatnának, a jobbágy minden egyéb iudicium nélkül szabadnak nyilvánítatik, mert az igazolás megakadályozása tanukép vehető fel. Ha a bíró s a helységbeli 2 polgár vonakodnék tanuskodni, egy-egy marcaban marasztalandók el s az előírt 3 szomszéd s határos vallomására a jobbágy elbocsátandó. 4. §. Ha a szomszédok s határosok se akarnának tanuskodni, egy-egy marcaban marasztalandók el s a jobbágy az előírt módon elbocsátatik. 5. §. Azon esetben pedig, ha a tanuk vallomást tettek s ha azok ellenmondva akkor, ha egyenlők a jobbágy ellen szólók — az ellenesekkel a bírók jó lelkiismeretük szerint hozhatnak ítéletet. 6. §. A tanuk kérdezése úgy történik, hogy egyenként s külön-külön hallgattatnak ki s az eskü letételéről a mondottakra mindkét fél, ki érdekelve van, megintetik. 7. §. Ha mindkettő nem jelen meg, akkor a megjelenő kérésére a bírók a fennebbi módon járnak el, az ítéletet a tanuságok képest hozzák meg. 8. §. Ha a jobbágyot feloldoznák, miután ez adósságát, melylyel az urnak, vagy az ur területén bárkinek tartozik, leró, szabaddá teendő. 9. Ha ezt a másik fél sérelmesnek találná, jogában áll az ügyet az alispáni székhez fellebbezni s ez tartozik késedelem nélkül az ügyet revideálni s a felett véglegesen határozni. 10. §. Ezen ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye; s ezután a szabadnak nyilvánított jobbágyot sem erőszakkal, sem kezeség ezímen, sem bármely más okból visszatartani nincs joga, különben 200 forint, az alispán által menthetetlenül behajtandó büntetés terhe alatt, melynek fele az alispánt, bírákat s esküdteket, másik fele a sértett felet illeti. 11. §. Ez az eljárás úgy az első ítéletnél, mint a fellebbezésnél megtartandó akkor is, ha a jobbágy az ispán területéről kívánna elköltözni. 12. §. Az az úr vagy nemes, ki az eljárás alatt jobbágyát, ki költözni kíván,

valami büntetéssel vagy birsággal jogtalanul sujtaná, 200 frtban marasztaltassék el. 13. §. Ha az illető jobbágy szolgálmánynyal tartoznék urának, vele szemben úgy járhat el, mint más jobbágygal. 14. §. Ha az tűnnék ki, hogy a jobbágnak semmi jogos panasza nincsen, urának igaztalan vádolásáért, in vivo homagio-ban, 20 frtban marasztalendő el ura részére.

Ha e törvényt figyelemre méltatjuk, azt látjuk, hogy itt a jobbágy védőjekép azon úr szerepel, kihez a jobbágy költözni kíván. Maga a törvényhozás érezte, tudta, az úri hatóság e virágzási szakában, hogy mily kevésbé boldogulhat a jobbágy nemes ura ellenében szüntelen bíróság előtt, másrészt a 14. §-ban foglalt büntetés ily körülmények közt súlyos teherként nehezedett a jobbágyokra s e törvény híj tanuja azon kapcsolatoknak, mely az úr s a jobbágy közt felmerülő ügyek elintézését a közhatalósághoz fűzte legalább törvényben s így a XVI. században folyton szélesedő vármegyei életben, mint a történeti áttekintésben látuk, élénk szerep jut az úri hatóság felett való felügyeletnek is. A következő törvény, mely ide vágólag intézkedik, az 1552: 8., melynek principium tanúságot szolgáltat arra nézve, hogy az előbbi törvény mily erőtlén volt az urakban élő dologi eszmék gyengítésére. Az előző törvényben intézkedtek részletesen még a módozatról, de most, fejedelmi felszólítások után mondják ki azt, hogy a jobbágyok költözése régi érvényében fennhagyassék. Az 1553: 10. t.-cz. határozata szintén ily tartalmu. 1. §. „Ut usque proxime futurum generalem, conventum, in pristina constitutione permancatur.“ Részletesen foglalkozott az ügygel az 1556. törvényhozás 27—30. t.-cz.-ekben. A 27. t.-cz. rendeli, „Hogy az ország Karai s Rendjei az Isten haragját maguktól elfordítsák s jóakarátát megnyerjék, határozzák — helyet adván a királyi Felső kegyes intelmének — a jobbágyok szabad költözését örökre biztosítani.“ A költözésnek Magyarország határai közt volt helye, nem az országból való kimenetelre.

A módozatot a 28. t.-cz. így határozza meg: Ha valamelyik jobbágy költözni akar, akkor a szbiró a maga esküdtjével, azon úr felszólítására, hová a jobbágy menni akar, kiszáll oda, hol a jobbágy lakik s itt a jobbágy a helység birája s a szolgabíró és esküdt előtt terragiumát (mely a magyar szokás szerint 2 denár) leteszi s szabadságot kér. Ennek megtörténte után a szbiró 15 napot tűz ki a szabadság megadásáig, hogy, ha a jobbágy önként, vagy ura kívánatára ott akar maradni, maradhasson, vagy ha nem akar, tartozásainak, melyekkel urának census vagy bármi másnak a czimén kötelezve van, eleget tegyen. Hasonlókép az ura alatt álló más jobbágyoknak, cselédeknek s egyéneknek, ha nekik tartozik, vagy ellenük valami delictumot követett el; házát vagy sessióját, ha azok hanyagsága miatt elpusztultak, kijavítsa. A 15 nap elteltével a szolgabíró az esküdttel a helyszínére megy.

Ha a mindenkép költözni akaró jobbágy egy urát, mint annak más alantas egyencit, jobbágyait, officialeit s mindenkit azon helységben kielégített s az általa elkövetett jogtalanságok s delictumok miatt elégtételt adott; s azokat a pusztításokat, melyeket a házon és session hanyagsága miatt ejtett, helyrehozta, jól áll a dolog. Ha mindennek nem tett eleget, a szolgabíró s esküdt igazságot szolgáltatnak, a jobbágyot rákényszerítvén. Az előbbi esetben a szolgabíró s esküdt azon úrtól, kitől költözni akar, felszabadítja s annak, kihez költözni kíván, átadja. S ha valaki a felek közül ítéletében nem nyugodna meg, az illetékes sedes iudiciriahoz fellebbezhet s ennek ítéletében tartoznak a felek megnyugodni, a 9. §. szerint nem lévén

joguk a királyi Curiához fellebbezni. S miután ez kihirdetett, ha valamelyik úr és nemes jobbágyának kérésére talán a censusról vagy más járandóságról mentességet adna s így a jobbágy azonnal teljes szabadsággal, felvevén sessiója hasznát, roszakarattal s urának megrövidítésével más helyre kívánna költözni, ekkor az úr a censust s más járandóságokat is követelhesse, mielőtt elköltözik. A 11. szakasz szerint a mielőtt a jobbágy távoznék, tartozik a közadókat (contributiones) s subsidiumokat, a vármegyei adót (necessitates), melyet a védelem parancsolt, vagy a megye határozott kifizetni s végül a 12. §. szerint: Így azon úr vagy nemes, kinek javaira költözni akar jobbágy, máskép ne vihesse el, ha ez előbb urát ki nem elégitette s nem tett eleget azon közadózásoknak, melyet a közintézkedések szerint, a legközelebbi öszszes számlálásig házáról fizetni tartozik. A 29. t.-cz. szerint, az elköltözött jobbágy háza, ha az előbb említett 15 nap alatt más, becsületes egyének el nem adta, a földesurra száll. A 2. §. szerint: Ha az elköltözni akaró jobbágy nem a házhoz vagy sessiohoz tartozó szőlőt, földet, vagy saját rétet birt, de azt haereditarius joron vagy irtványkép birtokolta, ezeket a jobbágy akkor is szabadon birtokolhatja, ha más úrhoz költözött.

De az előbbi urnak, mint földesurának minden járandóságot: a szőlőhegy után a kilenczedet vagy „a honas“-t; a szántóföldek után a kilenczedet vagyis a kalangyákat (capetias), vagy az illető gyümölcsöket; a rétek után a proventust s a tartozó „munera“-kat a helyi szokás szerint fizetni tartozik. (3. §.) Ha a földesúr az ily szőlőt, szántóföldeket az elköltözött jobbágytól a jog s az ország törvényei szerint közbecsü (aestimatio mediante) szerint magához váltani akarna, az ország törvénye szerint módjában áll.

Ez sanccionalni látszik a HKIII. 32. czime 7. s 8. §-ban lefektetett azon elvet is, melyet az úr és jobbágyi viszony hiteles ismertetésének pótlására kívánok felhozni. E czim ugyanis a végrendelet nélkül elhalt jobbágy után a földesúr örökléséről szólván, biztosítja a szerzeményre a jobbágy szabad rendelkezését, de korlátozásokat is szab eléje, melyek az említett §-ban foglaltatnak s következők: „De ezért nem áll az, hogy a haereditas (értvén ez alatt a jobbágy által nem nemesin szerzett jogot) a jobbágy által valakinek hagyományozva, vagy eladva, örök joron elidegenítették a földesúrtól: mert a jobbágy munkája bérén s jutalmán kívül, az úr földjein semminemű örökös jogot nem bir, hanem az egész föld tulajdona a földesuré s őt illeti. Így a hagyományozás s eladás által, a jobbágy csak munkája bérét s jutalmát, t. i. a szántóföld, rét, malom s szőlő illendő becsüjét (aestimatio condigna) hagyományozhatja s adhatja el, a földesúr örökös joga érintetlenül maradván. Ki a földesúr akarja, a szántóföldet, rétet és malmot a közbecsü (aestimatio communis), a szőlőket pedig, ezeknek illendő ára szerint magához válthatja; s ezt biztosítja az 1625: 58. t.-cz. is. Erre nézve a közkezen forgó 1740-ben (Tyrnaviae) kiadott mű 544. lapjának A. jegyzetében olvashatjuk, hogy ezekből kitűnik ezekben a dolgokban a mi jobbágyainknak a római emphytheusokhoz való hasonlósága. Majd erről, az úr és a jobbágy közt fennálló magánjogi viszony természetét vizsgáljuk, bővebben szólunk.

E kitérés után vizsgáljuk 1556: 30. t.-cz. rendelkezéseit. Ha valaki máshoz költözni akaró jobbágyát, az előirtak teljesítése után visszatartva elköltözni nem engedné, akkor a határidő elteltével a szolgabíró által, első 100, második 200 frtban s harmadik megintés után azon város, mezőváros, község, vagy azon

birtokrész elvesztésével büntetessék, hol a jobbágy lakik, marasztatik el részint az alispán s bírák, részint a felperes javára. Az így lefoglalt hely a vesztés fél vagy jogutó dai által a felperestől, alispán és szolgabíráktól közbeccsü szerint vissza váltható. Végül a 32. t.-cz. is rendeli, hogy a jobbágyok előző uraikhoz, ha akarnak, szabadon költözhetnek s a 2. §. Ha az előbbi uraknak valami kárt okoztak, vagy ellenük delictumot követtek el, vagy nekik tartoznak, akkor urok az előbbi uraknak a szolgabíró s esküdt jelenlétében a meghatározandó időben a jobbágyok díja (40 frt) s teljes elégtételadás vagy az adósság megfizetésének terhe alatt tartozik igazságot szolgáltatni s az elégtételadásról gondoskodni. Ez az, miben a híres 1556. törvényhozás eredményeit röviden összefoglalni lehet. Ebből szintén nevezetes s jellemző képet alkothatott a korszellemről, mely a jobbágyokat glebae adstricti-ve tette, mely képes volt az úr és jobbágy közt oly erős dologi kapcsolatot teremteni, melyet az úri önkénykedés az emberi természetadta jogok legszebbikének — a

szabadságnak — rombadöntésével oly értékesnek tartotts érdekében annyira mert dacolni a mindenható állam-akarattal, hogy a legszigorubb intézkedésre volt szükség. Végül a törvényhozás nem mulasztotta el az úri érdekek ápolgatásáról is gondoskodni, midőn ezeknek kielégítését teszi alapfeltételül s előírja azon úr részére is kötelességül, kihez a jobbágy költözött, ennek eleget tenni, ez az oka, hogy a 32. t.-cz.-ket itt ismertetem, de rá a maga helyén még visszatérünk. A jobbágyok szabad költözési jogát a XVI. sz.-ban nagymérvű autonomiára jutott megyék is önállólag szabályozták, ennek példáját látjuk Ungmegye 1555. statutumának „Communitas unanimitet et unanimi veto, transmigrationem colonarum deposuit.“ (Kolosvári-Ovári. Id. m. II. k. 1. fel. 1. lap.) Ilyenek Abaujmege 1579-ből származó IV. statutuma (u. o. 40. l.) Torna-mege 1607-ből származó statutuma, mely I. Ferdinánd 1550. törvényét kívánja végrehajtani.

Dr. Endes Miklós.

A magyar heraldika jellemző sajátosságai.

Szakirodalmunk keveset foglalkozik a magyar, tisztán nemzeti heraldikával, mi minden átmenet nélkül — egy csapásra született Erdély különválásával és önálló, nemzeti fejedelemséggé alakulásával.

Régi nemzetségi czimereink lényegileg semmiben sem különböznek az akkori nyugatiaktól. Hasítás, osztás, polya, czölöp, kereszt, csillag s más mértani alakokat,¹ továbbá az állat- és növényvilág néhány alakját tartalmazza paizsaik² — ép úgy, mint nyugaton.

Ugyanezen állapot marad később is, a XV. évszáz elejétől, midőn a festett czimerlevelek divatja hozzánk is eljutott. Kivételt és különös megemlítést érdemel néhány XV. és XVI. évszázadból való czimerlevél, melyekben a magyarosság egyik fő jellemvonása — a természetességre való törekvés — szembeötlő.³ Magyar motívum, illetve vonatkozás el nem tagadható régebbi czimereink egyikén-másikán — pl. magyar fegyverzet, kosztüm⁴ — de egész összeállítás, felfogása idegen.

A mohácsi vészszel hazánk heraldikájába új korszak köszöntött be. A magyar trónra került Habsburgok ugyan semmi újat, különösen magyaros emléket nem hagytak heraldikánkban, hanem a velük egyidejűleg uralkodott erdélyi, nemzeti fejedelmek annál inkább. E korszak az igazi, tős, gyökeres magyar, nemzeti heraldika kora, mely ment minden idegen befolyástól, — magyar ész terméke, magyaros érzéssel, vitézi büszkeséggel, forró honszerellemmel.

Nem akarjuk, nem is lehet nyugati kaptára szedni Erdély czimerrészeit, csupán azon általános, jellemző motívumait keressük, melyek e czimereket speciális

¹ Patafia Péter, Miklós szlavonjai bán, Gagy, Bobek, a régi Báthori, Maróthi, Amadé, Guthi, Rosályi, razinai Bocskay, szekesői Herezeg, Szentgyörgyi, Giléfi, Korogyi stb. (Bárczay Oszkár Heraldika kézikönyve 7, 8, 9, 11, 14 l.)

² athinai Tapsonyi János, gagyai Báthori, Derencsényi, Majthényi, Imreffy, Garai stb. (u. o. 7, 8, 9, 51 l.)

³ Vesterházi és Bögöthi czimer 1436, Hradnai Holy Pál czimere 1488, Dombay czimer, Kistárkányi czimer 1434. (Fejérpataki Magy. Czimeres Emlékek I. 67, 81, 85 és II. 49. l.) Berckszói 1448, Cseh 1514, Vai és Ibrányi 1507. (Erd. Nemz. Múz. Ltára.)

⁴ szerdahelyi Huszár 1466. (Martian Julián honv. százados tulajd. Kolozsvárt) Cseh 1514, Füzessy 1574. (Erd. Nemz. Múz. Ltára.)

magyarrá teszik. Általános és majdnem kizárólagos jellegük a *harcias vonatkozás*; ezzel kapcsolatosan találkozzunk a mezőgazdaság, hit és tudomány szimbolumaival — buza, szőlő, eke; — biblia, olajágot tartó galamb, pelikán, ritkán kereszt; — toll, könyv stb. E czimerképeket más nemzeteknél is gyakran láthatjuk, tehát nem használatuk, hanem bizonyos más motívumok teszik magyarossá ezeket czimereinkben; e motívumok egyike *az egységes tartalom*. *Egy esemény egy paizstérben van elbádvá, érthetően, logikusan.*⁵ *A sisakdisz magyarászata, kiegészítője, eredménye a paizsbeli cselekménynek.*⁶ *Ha a cselekmény a paizsban teljesen elbádatott, a sisakdisz többnyire elmarad.* A cselekmény egységességénél fogva, a magyaros paizs nem osztott. Tartalma, illetőleg a megszokásosabb czimeralakok: férfi gyalog, lóháton, ritkán növekedőleg; könyöklő kar fegyverrel, kar növekedőleg (helytelenül: czölöp szerint állítva — l. alább), oroszán ágaskodó helyzetben, ritkán növekedőleg, szarvas, medve, farkas, daru, ritkán sas, galamb, hattyu, sólyom, buza, rózsa, liliom stb. Ezzel csaknem kimerítettük a magyar, illetve erdélyi czimerek tartalmát. Lássuk már most, mi módon van ezek egyikéből-másikából czimer szerkesztve. Ha a paizskép vitéz karddal, akkor a sisakdisz kar karddal, melyre — a paizskép eredménye képen — ellenséges fej van szurva.⁷ Ha a paizsban már beveződött a cselekmény, t. i. a vitéz kezében fejen átszurt kard van,⁸ sisakdiszre szük-

⁵ nádasi Pap 1605, vécsi Szindi alias Albertfi 1607. egri Kovács 1630, farnasi Lőrincz 1638, Csizmadia Miklós 1638, körorbányai Török 1658. (Erd. Nemz. Múz. Ltára.) Keserű al. Székely 1576, Szalai 1580, Kispál 1605. (Gen. Ftek melléklete, 5, 9, 30 folyószám.)

⁶ Éva 1654. (Sbm. SbbA. Taf. 91, Text 153.) hosszufalvi Horváth 1606. (u. o. Taf. 107, Text 169), kövendi Huszár 1609. (u. o. Taf. 108, Text 170.) Mile 1608. (u. o. Taf. 132, Text 194.) csorvási Sós 1649 (u. o. Taf. 155, Text 219.) Tarcsafalvi 1607. (Gen. Ftek mell. 33 folyószám.)

⁷ Lásd 6. alattiakat.

⁸ Bája 1649. (Sbm. SbbA. Taf. 54, Text 116.) Bányász 1611. (u. o. Taf. 57, Text 118.) Boldizsár 1609. (u. o. Taf. 67, Text 129), altorjai Bodó 1647. (u. o. Taf. 67, Text 129.), alpestesi Budai 1647. (u. o. Taf. 72, Text 134), nádasi Pap 1605, Vécsi Szindi al. Albertfi 1607, egri Kovács 1630. (Erd. Nemz. Múz. Ltára.)

ség nincs, legfőleg megismételi a paizs tartalmát⁹ egészben vagy részben, t. i. csupán kar fejen átszurt karddal; ez azonban nem gyakori, — ha a cselekmény be van fejezve már a paizsban. Lehet a sisakdisz látszólag egész idegen a paizsképtől — a logikai összefüggés azonban így is világos; — pl. a paizsképen a cselekmény teljesen befejezett — vitéz, fejen átszurt karddal — sisakdisze oroszán — ez esetben a paizsbeli vitéz bátorságának erőteljes, hatásos kifejezésére szolgál, tehát nem idegen, sem fölösleges.¹⁰

E czimerképnek lehet sisakdisze daru,¹¹ mi még idegenebbnek látszik a paizstartalomtól, de ha meggondoljuk, hogy e madár a régiéknél az éberség, előrelátás szimboluma, megkapjuk az összefüggést a paizsképpel — ép úgy, mint minden más czimerkép és sisakdiszből alkotott czimernél. Tehát bátran és biztosan állítható fel a fenti szabály, a magyar heraldikát jellemző *egységről, értelmes, szabatos, teljes előadásról, közvetlenségről.*

E szabálylyal összefüggésben áll a második, sarkalatos és az előbbivel egyaránt jellemzetes szabálya a magyar heraldikának: *a természetes ábrázolás. Az értelmes, szabatosan összefüggő czimertartalmat csakis festményszerű természetességgel lehet előadni.* Heraldikánk összefüggő történeteket ad egyes czimereiben elő. Ezen történetek csupán a természet gondos másolásával érzékeltethetők közvetlenül és *természetesen.* — Czimereink tartalma sokszor van a mesék világából merítve; nem létező állatok: griff, sárkány, pegasus stb. mint valamely tiszteletreméltó emberi tulajdonság jelképei, — tehát mint valóban élők — képzelt természetességgel vannak ábrázolva.

Czimerleveleink becses adatokat szolgáltatnak viselő és fegyvertörténetünkre, mit épen a természetes ábrázolásra törekvésnek köszönhetünk.

A vitéz korában szokásos ruhával, fegyverrel van ábrázolva; a hajviselettől az utolsó gombig megismerhetjük rajta kora divatját, fegyvereinek formáját, viselési módját. A madarak természetes színben és alakban ábrázoltak kevés kivétellel a legtermészetesebb háttérrel, a kék éggel. Külföldi, idegen hatás az oroszán és griff ábrázolásában tapasztalható, mi nem csoda, hisz a festő nem természet után festette, hanem idegen mintákról másolta. E két czimerkép ábrázolása valósággal elűt a többi természetből vett minták képeitől, vagy a hazai fántázia termékeinek ábrázolásától, nálunk szokatlan hatásával. Valamicskét ezen is segített a magyaros felfogás, t. i. nem ábrázolta oly nagy, karikás csimbókokkal, mint e korban külföldön szokás, dereka, törzse vaskosabb s hogy még jobban magára ismerjen benne viselője, kardot ad jobb első lábába, mi külföldön nem gyakori.

⁹ Bornemisza László 1583, Turi Ferencz 1658, Mezei Kristóf 1681. (Erd. Nemz. Múz. Ltár.) Beniczki 1562, Budai 1576, Gálfi 1577, Balásfi 1582, Affra 1583, Weres 1586, Kertzi XVI. sz. vége, Székely 1600, Vályi 1602 (Gen. Ftek mell. 2, 6, 7, 10, 11, 13, 23, 24, 28 folyószám.)

¹⁰ Kiszögényi Incze 1636, mezőbándi Kovács Péter 1630. (Erd. Nemz. Múz. Lt.) köpeczi Sebestyén Péter 1608. (hit. más. nálam.) Sárpataki 1551, Turi 1571, Erdódi al. Szabó 1597, Kósa 1598, Boér 1602. (Gen. Ftek mell. 1, 4, 21, 22, 27 folyószám.)

¹¹ Szentkirályi de Sepsi-Szt.-Király (Sibm. Siebb. Ad. Taf. 166, Text 229), vajai Vajai (u. o. Taf. 182, Text 248.) Gödri (u. o. Suppl. Taf. 197, Text 266.) Kovács de Kézdi-Vásárhely (u. o. Taf. 202, Text 271.)

Festőink általában kerültek az idegen, merev, ridegséget, ijesztgetésre szánt hatás keresését, mi általános jellege a nyugati heraldikának. Nem tulajdoníthatjuk ezt czimerfestőink rajzbeli gyöngeségének, tudatlanságának, mert bizony akárhányszor majdnem utánozhatlan finom technikával, pompás, zamatos színezéssel, virtuozus aprólékossággal festették fel a czimert az armalis elejére, az utolsó kis gombot, ránczot, csattot, karikát is legnagyobb pontossággal, érezhetően természet után másolva. Elismerésünk, természetesen nem szólhat minden régi czimerfestő munkájához, mert bizony gyakran gyarló, brutális módon oldották meg feladatukat, akárhányszor a szöveget sem értették meg s így czimerképük — mint helytelen — nem követendő. Ez esetben a szöveg irányadó, melyet a többi magyar czimerlevelek rajaiból levont következtetések, szabályok — kevésbé az általános heraldika — szerint kell megszerkeszteni.

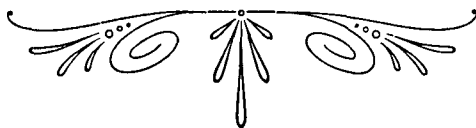
A természetességre való törekvésből a heraldikában — következik a torzalakok teljes hiánya czimereinkben. Nyomat sem találjuk a külföldön oly gyakori, növekedő, kar nélküli emberi törzsnek, szarvakkal feldisztett férfi-fejnek, kétfejű sasnak, tengeri oroszánnak, női fejű sasnak stb. Ilyeneket magyar fantazia nem szül. A griff, sárkány, pegázus, szirén részben a népmesékből, másrészt a klasszikus költők műveiből kerültek nemzeti heraldikánkba.

Czimerképeink többnyire természetes alapon állanak — zöld mezőn, halmon, sziklán stb. vagy az ezekre helyezett koronán. Nem ritka azonban az alap elhagyása — az alak azonban mégis rendesen álló vagy ágaskodó, nem lebegő.

Egy harmadik tanulság is vonható le czimereinkből, mi különösképen erős ellentétben áll a nyugati heraldikával — t. i. a *mesteralakoknak* majdnem teljes hiánya; s ha itt-ott elvétve találkozunk is velük, nagyobb becsük sem a diploma szövegében kiténtetve, sem a köztudatban nincs, sőt gyakran egyszerű disztó, vagy elvlasztó motívumképen — mint alárendelt czimerképek szerepelnek. — Ennek magyarázatát szintén a természetességre való törekvésben kell keresnünk. Olyan tárgy a természetben nincs, mely hű ábrázolásban — az u. n. *mesteralakoknak* megfelelne s így mint értelmetlent és izlésüknek meg nem felelőt nem alkalmazták. Szébbnek találták a huszárt, a vitézt, a természet tárgyait, mint az egyszerű polyát, czölöpöt stb. melyeknek igazi jelentése az élő heraldika korában is kétes volt. Már pedig a mi heraldikánk jellemző tulajdonsága az *értelmesség*, mit minden nyugati, művelt nép heraldikája nélkülöz; ha van is némelyiknek értelme, az burkolt, kétes. Hogy különös becsük, tekintélyük nemzeti, magyar heraldikánkban nem volt, arról láthatjuk leginkább, hogy legelőkelőbb családaink czimereiben sincsenek mesteralakok, csupán — nyugati, heraldikai nézet szerint — kisebb értékű *czimerképek*. A mi izlésünk, gondolkozásunk más — talán van ehhez valami köze a faji büszkeségnek, vérmérsékletnek is.

A magyar heraldikának letárgyaltuk itt fő jellemvonásait, melyek oly élesen megkülönböztetik az idegentől. Vannak még kisebb részletsajátságai is, melyek fő jellemvonásaiból következnek — ezekről később.

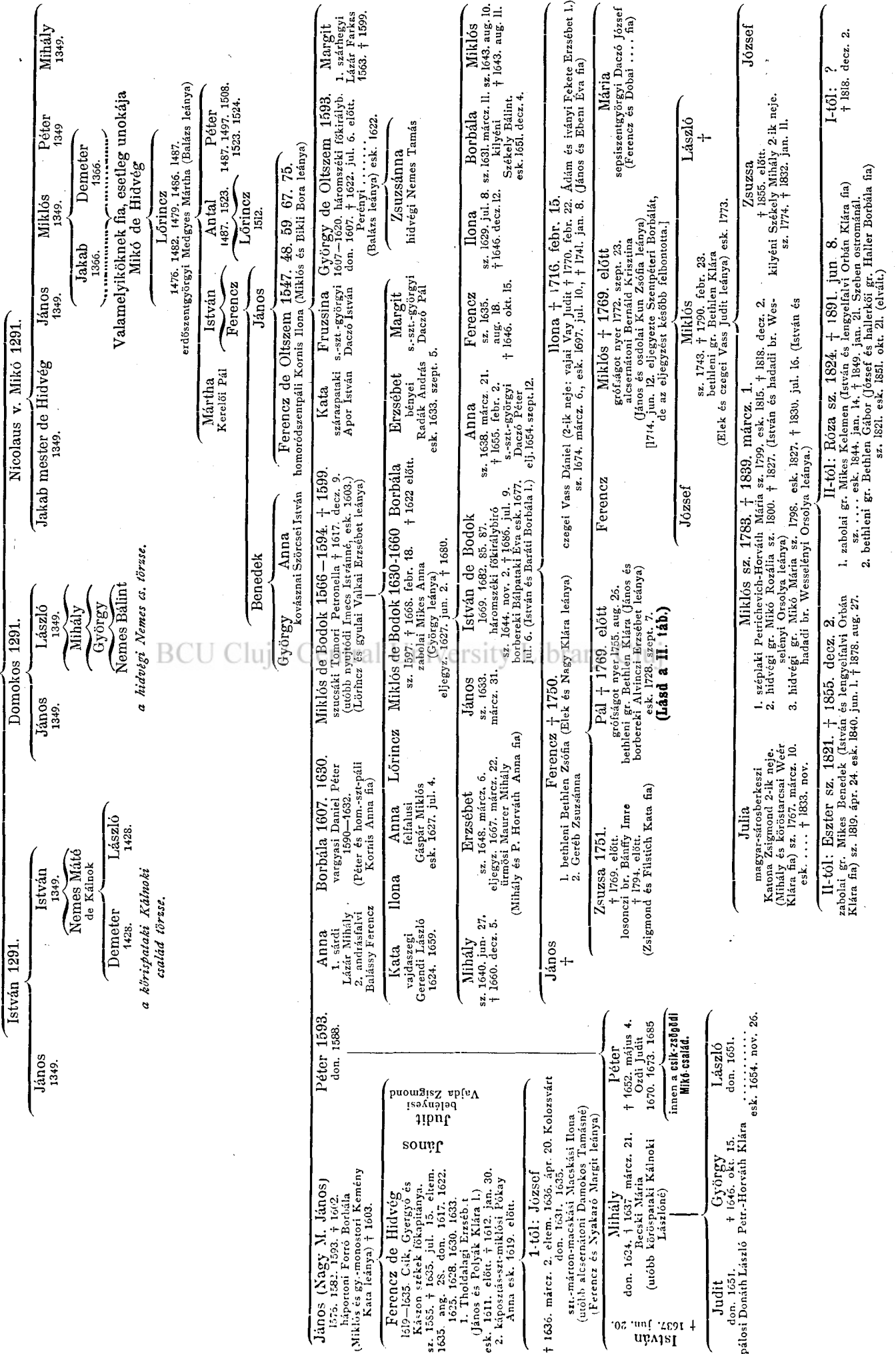
Sebestyén József.

I. TÁBLA.

Akadás Sículus de Sebus 1182.
Comes Vincencius v. Benchenoch
don. 1282.

A hídvégi gr. Mikó család leszármazása.
Összeállította: Köbliös Zoltán.

II. TÁBLA.

<p>Pál + 1769. előtt grófságot nyer 1765. aug. 26. bethleni gr. Bethlen Klára (János és borberek Alvinczi Erzsébet leánya) esk. 1728. szept. 7. (A ki az I. táblán.)</p>	<p>Ferencz + 1792. nalácz br. Nalácz Kata sz. 1744. esk. 1765. + 1817. aug. 8. (István és gr. Toldalagi Zsuzsa leánya)</p>	<p>Károly + sz. 1770. + 1827. szept. 21. hadadit br. Wesséfy Orsolya (Farkas és bethleni gr. Bethlen Julia leánya)</p>
<p>István de Bodok nagyajtai Csesev Terté (György és Nagy Borbála leánya) eljegyz. 1760. decz. 6.</p>	<p>Károly + 1788. sz. 1751. esk. 1794. + 1823. jun. 14. bethleni gr. Bethlen Farkas (Pál fia)</p>	<p>Katalin sz. 1841. apr. 19. bethleni gr. Bethlen Farkas (Pál fia)</p>
<p>Anna sz. 1783. + 1831. febr. 28. gr. Nemes Károly (Gábor és gr. Vass Erzsé fia) sz. esk. 1800.</p>	<p>Károly sz. 1809. + 1825. febr. 27. 1. czegei gr. Vass Eszter (Miklós és losonczi br. Bánffy Krisztina leánya) + 1803. előtt 2. kézdiszentléleki Kozma Anna sz. 1788. esk. 1818. + 1850. apr. 12.</p>	<p>Róza sz. 1800. + 1827. hidvégi gr. Mikó Miklós első neje (Miklós és bethleni gr. Bethlen Klára fia) sz. 1783. + 1839. márcz. 1.</p>
<p>Klára sz. 1764. márcz. 10. sárosberkeszi Móza László (László fia) esk. 1791.</p>	<p>Krisztina sz. 1794. + 1842. aug. 1. bethleni gr. Bethlen Károly (Pál és br. Kemény Krisztina fia) sz. 1783. esk. 1812. + 1887. szept. 16.</p>	<p>Mária sz. 1796. + 1870. jul. 16. hidvégi gr. Mikó Miklós 2. neje (Miklós és bethleni gr. Bethlen Klára fia) sz. 1783. esk. 1827. + 1839. márcz. 1.</p>
<p>I-101: Imre sz. 1805. szept. 4. Zabolan. + 1876. szept. 16. Kolozsvárt. kiszéleki gr. Rihédei Mária (Ádám és székeli gr. Teleki Mária leánya) sz. 1811. aug. 18. esk. 1840. + 1849. márcz. 24.</p>	<p>Kata kilyéni Szekely János + 1851.</p>	<p>Borbála + 1846. m.lomvéri gr. Kendeffi Elek</p>
<p>Ádám sz. 1842. jun. 23. + 1868 febr. 9. széki gr. Telegi Károly (Lajos és bethleni gr. Bethlen Eszter fia) sz. 1836. nov. 1. esk. 1860. szept. 24.</p>	<p>Anna sz. 1849. márcz. 17. 1. hadadi br. Wesséfy József (Farkas és malomvári gr. Kendeffi Kozsalia fia) + 1874. aug. 29. 2. verőcei gr. Péjzseveich Arthúr (Károly és Telbisz Franciska fia) sz. 1845. decz. 31. esk. 1880. jul. 3.</p>	<p>Anna sz. 1744. nagy-váradit Sarkantúsz Gyulay László, + 1776. előtt berekeresztúri Keresztúri Judit, + 1776. előtt</p>
<p>Ádám sz. 1840. + 1862. szept. 16. Linzben.</p>	<p>Anna sz. 1784. + 1850. IV. 23.</p>	<p>Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.</p>
<p>Ádám sz. 1834. apr. 3. csalánbúi gr. Esterházy János (Déses és gr. Müller Cecília fia) sz. 1824. márcz. 23. esk. 1860. május 26.</p>	<p>Anna sz. 1784. + 1850. XII. 21.</p>	<p>Anna sz. 1744. X. 3. + 1846. XII. 14.</p>
<p>Julia sz. 1804. jul. 24. + 1861. május 1. bethleni gr. Bethlen Erzsébet (Sándor és nagygyőrömonostori Kemény Mária leánya) sz. 1800. apr. 5. esk. 1828. szept. 13. + 1873. apr. 15.</p>	<p>Lajos sz. 1823. + 1890. I. 9.</p>	<p>Eszter sz. 1828. V. 10., egybek. 1850., + 1900. XI. 30.</p>
<p>Sándor + sz. 1834. apr. 3. csalánbúi gr. Esterházy János (Déses és gr. Müller Cecília fia) sz. 1824. márcz. 23. esk. 1860. május 26.</p>	<p>Lajos sz. 1823. + 1890. I. 9.</p>	<p>Eszter sz. 1828. V. 10., egybek. 1850., + 1900. XI. 30.</p>

Ősfák.

— Összeállította: Gyulai Rikárd. —

XLVIII.

nagy-böloni Sikó Lajos leszármazása:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
István + 1834.	Klára sz. 1757. + 1815. XII. 21.	János sz. 1784. + 1874. aug. 29.	Zsófia	Elek sz. 1744. + 1802. I. 10. Brassóban	Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.	Anna sz. 1784. + 1850. IV. 23.	Eszter sz. 1828. V. 10., egybek. 1850., + 1900. XI. 30.	Elek sz. 1744. + 1846. XII. 14.	Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.	Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.	Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.	Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.	Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.	Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.	Anna sz. 1779. X. 13. + 1822. VIII. 31.		
István		Anna		Elek		Borbála		Lajos		Eszter		Lajos		Eszter			
nagy-böloni Sikó András		homorod-oklándi Kelemen Zsuzsa		Fejérvári Samuel, + 1781. pákei Pákei Judit, sz. 1732, egyb. 1752, + 1807.		kódi Farkas András Rednik Róza		temesvári Rácz János nyárádtói Maksai Éva		nagy-váradit Sarkantúsz Gyulay László, + 1776. előtt berekeresztúri Keresztúri Judit, + 1776. előtt		hidvégi gróf Nemes Ferencz horányi Horányi Franciska, egybek. Bu- dán 1764. I. 7.		al-csemátóni Csemátóni Samu mocsi Frenk Borbála		losonczi báró Bánffy László, + 1806. bethleni gróf Bethlen Borbála	

1. A nagy-böloni Sikó cs.
Lásd: XLVI. 3. alatt.

2. A homorod-oklándi Kelemen cs.
Adataink nincsenek.

3. A Fejérvári cs.
Források: Halotti beszédek (Gen. Füz. III. évf. 1. sz. 9. l. 484. pont). — Jegy.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):
Biztos tudomásunk e cs. nemességéről nincsen; családi közlés szerint a „fejérvári“ előnevet használta.

A székes-fejérvári Fejérvári cs. nemességét 1628. V. 4-én nyerte (czimerét ismerjük).

A gyula-fejérvári Fejérvári másképp Szabó családnak az Orsz. lt.-ban (1621. Gy. K. 11. Lib. Reg. 9.) található egy kiváltságlevelle. Ugyanott őriztetnek okmányok a Fejérvári családokról (előnév nélkül).

1611-ből (Gy. K. Cent. XX. 14.) 1622-ből (Gy. K. 14. Lib. Reg. 5.) és 1656-ból (Gy. K. 26. Lib. Reg. 734.)

Egy Fejérvári István 1643. III. 2-án nyert armalist Rákóczi Györgytől (N. J. XIII. 232. — S. sbbg. A. 156. l. 94. táb.).

Leszármazás.
fejérvári Borbély György 1714—19. unitárius tanár Kolozsvárt, később ugyanott ügyvéd (Keresztény Magvető); valószínűleg ennek fia Fejérvári Samuel kolozsvári unitárius tanár, kinek neje pákei Pákei Judit volt. Ezeknek gyermekei:

1. Julia, enlaki Sala Mihály ítélőmester neje;
2. Klára, böloni Sikó István procurator felesége és
3. Anna, köpeczi Nagy József, thessaur. excellista élete párja.

NB. Kolozsvárt jelenleg is él egy Fejérvári-család. Egy ága így származik le:

Antal	József	István
	Salánki Anna	Marcia
		Ems
		Mihály
		Anna
		Erzsi, sz. 1887, + Kolozsvárt 1901. VII. 24-én.

4. *A pákei Pákei (régente Tamás) cs.*

Források (illetőleg irodalom): N. J. IX. 13. — Jegy. — Irt a családról Pálmay József is a II. kötetében. Rangemlések (nemességre vonatkozó adatok):

Tamás Márton pákei szabad székely 1602. VIII. 1-én hűség esküt tesz (Sz. Okt. V. 1029. sz. 194. l.).

A cs. címere (Pálmay szerint): kék paizsban koronából növekvő sas (?) a jobb felső sarokban arany nap, a bal felső sarokban pedig hold-sarló által kísérve. Sisakdisz: a sisak koronáján könnyöklő vörös ruhás kar kezében görbe karddal. Takarók: kék-ezüst; vörös-arany.

Leszármazás. (N. J. — Halotti beszéd. — Jegy. szerint).

Pákei Tamás János sz. 1604. dézsfalvi Veres Márta	Daniel sz. 1637, † 1684. Toroczóra költözik. Ekhárd Ilona	Pákei János sz. 1682, † 1748. unit. pap Kolozsv. a) Eperjesi Judit b) Almási Judit (a Gergelyleánya) c) Fodor Hedvig	Judit* sz. 1732, egyb. 1752, † 1807, (temetve lett 1807. VI. 21.) Fejérvári Sámuel † 1781. unit. tanár Kolozsvárt

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyert:

Pákei Lajos: Adámos és Kis-Sáros (Kük. vm.) községekben volt birtok után.

5. *A kódi Farkas cs.*

Lásd: XLVI. 4. alatt.

6. *A Rednik cs. (Mármarosból).*

Források (illetőleg irodalom): N. J. IX. 673. — Puse. I. 4, 6, 7, 9, 14, 26, 33, 60, 84, 85, 88, 96; II. 326. — M. J. — 40, 265, 527, 528. — U. N. J. II. 225. — K. K. — Jegy.

Rangemlések (nemességre vonatkozó adatok):

M. J. szerint (265. l.) a cs. már 1317-ben élt nemesi jogokkal, mit 1752-ben igazoltak.

Puse. szerint (II. 326) a Rednik (Reynik) de Gyulafalva et Csokmány cs. egy 1349-ben kelt okmány birtokában van, melyben „primis ae veris regni nobilibus-nak mondatnak. II. Lajostól (1517) és Rákóczi Györgytől is (1632. II. 10.) kaptak kiváltságlevelet.

Az 1754—55-ik évi országos nemesi összeírás alkalmával Mármaros vm.-ben Rednik Jónás (3), István (5), János (9), András, György (2), Illyés, Elek (3), Tamás, Gergely, Nicétás, Todor, Farkas, Demeter és László lettek felvéve mint nemesek. (U. N. J. II. 225.)

Nemesi igazolás kelt Bécs, 1787, III. 26. a Mármarosmegyei Rednik cs. részére. (Orsz. lt. Lib. Reg. LIV. 14. — KK.)

Regesták.

1360. III. 20. — Lajos király új adomány címén mármarosi román Gyula fiának Dragusnak és fainak Gyulának és Lászlónak adományozza Szlatina, Bréb, Kopácsfalva, Deszeháza, Hernécsháza és Sugatagfalva birtokokat összes jövedelmeikkel. (M. J. 19. sz. 37. l.)

1364. IX. 1. — Lajos király ezen adománylevelét új pecsét alatt megerősíti, miután régi pecsétje a boszniai patarenusok ellen viselt hadjáratban elveszett. (U. o.)

NB. Ezen Drágustól a Gyula fiától származnak a gyulafalvi és deszei Dragus, *Rednik*, Pap, Fejér és más családok.

M. J. ezen okmányt azon hiteles átiratból közli, melyet 1754-ben a leleszi convent gyulafalvi Rednik János részére adott ki; ennek leszármazását ugyanazon átiratban a convent megállapítja. Található

ezen átirat a Rednik István alispán productionális perében, kit vetélytársai ösztönzésére saját vérei megtagadván, 1785-ben tisztjét letette s ezen perrel egy maga, valamint Rednik Todor esperes és más rokonai nemességét igazolta. A periratok a vm. levéltárában III. 1785/45. sz. a. található.

Az összes periratok hiteles másolatban megvannak Mihályi Viktor érsek-metropolitánál Balázsfalván, kinek szépanyja, Rednik Jerina, a Rednik Vaszok szolgabíró leánya, ugy Rednik István alispánnál, mint Rednik Athanasz fogarasi püspökkel († 1772) közeli rokonságban állott. (U. o. 40. l.) 1475. XII. 5. — Sziget. — A vármegye tisztikara bizonyítja, hogy Gyulafalvi Ivanka elhalálása után özvegye Rethnek Anka és fia Rethnek György zálogba adták sugatagi Mikle Jánosnak az Ivanka nagybátyjának 400 frtért Sugatag, Hernécz és Krácsfalva birtokok fele részét. (U. o. 306. sz. 527. l.)

1475. — Sziget. — A vármegye tisztviselői igazolják, hogy egy részről nemes Rednik Anka Gyulafalvi Ivanka özvegye, ezeknek fia Rednik György, másrésztől Mikle János, Sugatagi Vlád fia és gyulafalvi Fitze Mihály a Rednik György nagybátyja a köztök fennforgott pert megszüntetvén, a törvényszék előtt akként egyeztek meg, hogy Sugatag, Hernécz, Desze, Krácsfalva és Nyires birtokok felerésze, Gyulafalva és Doroszlófalva birtokok kétharmadrésze Anka özvegyet, fiát Györgyöt s ennek testvéreit illesse, míg a másik fele, illetőleg egyharmadrész a Mikle János és fiai osztályrészét képezze. (U. o. 307. sz. 528. l.)

Leszármazást és

Czímert nem ismerjük.

Családtagok: Rednik Vaszilie 1593. V. 24-én mint tanár szerepel. (M. J. 366. sz. 639. l.)

Rednik György 1881-ben eljegyezte Nagy Leonát Nagy-Szöllősen. (Jegy.)

Rednik Gerőnek (1893) neje hindi Hindi Gizella, fiai: Gergely és Alajos. (Jegy.)

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyert: Rednik Flóra Kucsuláta (Köv. vid.) községben volt birtok után.

7. *A temesvári Rácz cs.*

Források: N. J. IX. 544. — Puse. II. 319. — Arad vm. Monogr. — L. M. — Jegy.

Rangemlések (nemességre vonatkozó adatok):

Donatio kelt 1650. III. 25-én Kucsulátára Rácz Bogdán részére. (Cs. közlés.)

Rácz Joachim Aradmegyében 1775. III. 28-án hirdette ki az ő, Csanádmegyéből bizonyított nemességét. — 1785-ben is mint címeres nemes említi. (Arad vm. Monogr. II/2: 703. l. — Megyei jegyzők. 1775/102.)

Temesvári Rácz József, k. kamarai ispán, Arad megyétől 1826. IX. 20-án kapott nemesi bizonyítványt, mely Krassó megyében 1839. IV. 11-én hirdettetett ki. (N. J.)

Temesmegyében 1837-ben hirdették ki Arad megyétől temesvári Rácz Ferencz és György részére kiadott nemesi bizonyítványát. (L. M. I. 13. — FK. 587/1837.)

Ugyanott és ugyan Arad megyéből Rácz Mihály részére adott nemesi bizonyítványát 1838-ban hirdetik ki. (L. M. I. 13. — FK. 231/1838.)

NB. Rácz másképp Tömösvári Száva és neje Peyró Sztana (Gyulafejérvár) 1643. V. 23-án Rákóczi Györgytől armalist nyernek ezen

Czímerrel: kék paizsban hármás szikla tetején repülésre kész fejér galamb áll, esőrében zöld ágat

* Judit meghalt 70 éves korában, férjével 29 esztendő, özvegyen 26 évig élt.

tartva. Sisakdisz: nincsen. — Takarók: variorum colorum. (Orsz. lt. [1644] Gy. R. 23. Lib. Reg. 4. — S. sbbg. A. 210. l. 147. táb.)

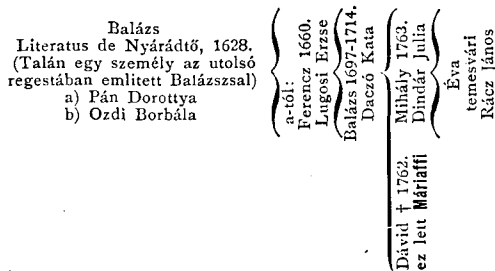
8. *A nyárádtői Maksai cs.*

Források (illetőleg irodalom): K. 180 (sub Máriaffi). — N. J. VII. 275 (sub Maksai) és 303 (sub Máriaffi). — S. ung. A. (sub Maksai). — S. sbbg. A. (sub Máriaffi). — Tört. tár. — Sz. Oklt. KK. — Jegy. Irt a családról Pálmay József is a II. és III. kötetében. Eredetét e cs. Maksáról vehette és valószínűleg a „maksai” előnévvel is élt, mielőtt Nyárádtőre telepedett. Nyárádtői Maksai Dávid 1733. II. 5-én ősi nevét „Máriafi”-ra változtatá és ugyanazon évi decz. 23-án előnevét is „maksai”-ra cseréltet. De ezzel sem elégedett meg, mert 1742. I. 6-án *ősi* czímerét is megváltoztatá. (Orsz. lt. Lib. Reg. Transsylv. IX. 1. — KK.)

Regesták.

1531. (nap nélkül). — Gyulafejérvár. — Maxai Gergely subcustos Regestumot készít az erd. püspöki székesegyház ingó vagyonáról. (Tört. tár: 1895, 251. l. 1094. pont.)
1537. VI. 27. — Léczfalva. — Maksai Péter rector mint tanu szerepel egy a léczfalvi lakosok és teleki Donáth Mihály között kötött egyezségben, mely szerint Donáth Mihály új malmot építhet a Feketeügy folyón. (Sz. Oklt. IV. 670. sz. 13. l.)
1560. IX. 15. — Maksa. — Maksai Maksai István előtt végrendelezik maksai Békes Adorján, (U. o. V. 943. sz. 75. l.)
1580. VIII. 8 (10?) — Osdola. — Maxay István Maxáról (urunk ő nagysága szabadossa) mint tanu szerepel osdolai Kun Gáspár zálogos levelében. (U. o. V. 980. sz. 123. l.)
1597. X. 6. — Maxai Bálint bíró Eresztevény és Maksa közti határvillongás kérdésében Maxafalva képviselője. (U. o. V. 1019. sz. 161. l.)
1602. VIII. 1-én Maksáról Maxai Bálint, László és Tamás szabad székelyek és Maxai János darabant hűségi esküt tesznek. (U. o. 1029. sz. 177. l.)
1631. XI. 10-én. — Meggyes. — Rákóczi György fejedelem bizonyítja, hogy Kornis Katalin, Petki János özvegye többek között Maksay Balázst (egregius et nobilis) ügyvédjének vallotta. (U. o. IV. 818. sz. 240. l.)

Leszármazás:

Czímer: a) (kék) paizsban (vörös ruhás) könyökben meghajtott kar kezében író tollat tart. Sisakdisz: a paizsalak. — Takarók: ? (S. sbbg. A. 190. l. 128. táb. — S. ung. A. 392. l. 293. táb. Maksai [később Máriaffi] Dávid pecsétje után.)

b) oroszlán felemelt jobbában görbe kardot tart. (U. o. — Maksai Mihály 1763-beli pecsétje szerint.)

NB. Egy Makai (Maksai) aliter Kók Péter a gyulafejérvári collegium rectora, Bethlen Gábortól nyert armalist. A productio alkalmával Tordán 1795-ben ezen Pétertől származtatta magát Maksai István. Talán ennek az Istvánnak fia Ferencz

(1839-ben tesz homagialis esküt), kinek fia Zsigmond, kinek József (élt 1891-ben Tordán.) (V. S.) A Gy. R. 17. Lib. Reg. melynek 36. lapján egy Maksai cs. kiváltságlevele 1632-ből volt feljegyezve — elveszett.

Egy Maksai János († 1626 előtt) háztulajdonos volt Borosjenőben. Fiai Ferencz és János sirba vitték a családot. (Arad vm. Monogr. II/2: 202. — Orsz. lt. Gy. K. 12. Lib. Reg. 13^a).

9. *A nagyváradai Sarkantyús-Gyulai cs.*

Lásd: II. 7 és XLVII. 1 alatt.

10. *A bere-keresztúri Keresztúri cs.*

Lásd: XLVII. 2 alatt.

11. *A hidvégi Nemes cs.*

Lásd: XLVII. 3 alatt.

12. *A horányi Horányi cs.*

Lásd: XLVII. 4 alatt.

13. *Az al-csernátói Csernátói cs.*

Források (illetőleg irodalom): N. J. III. 144. — M. N. Zs. II. — Tört. tár. — Szil. vm. Monogr. — Apor. — Mike. — Pekri. — S. ung. A. — S. sbbg. A. — Jegy.

Irt a családról Pálmay József is. (II. kötet 112. és 465. l.)

A M. N. Zs. II. és Pál. II. szerint az al-csernátói Csernátói-ak meg az al-csernátói Vajdá-k egy közös törzsből erednek.

Pálmay egy részt (N. J. követte) tagadja a Mezőségen élő Csernátóniaknak vérségi összeköttetését az al-csernátói Csernátóniakkal, másrészt előbbieket az utóbbiak leszármazási táblájokon elhelyezi — hiszen a Mezőségen élő Csernátóniak azok, kiket Pálmay a 112. lapon a II. táblán mutat be.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Egy Vajda *István lófő Alsó-Csernátónból* 1602. VIII. 1-én tesz hűségi esküt. (Sz. Oklt. V. 1029. sz. 179. l.)

Lófőség kelt Kolozsvár, 1604. II. 8-án *Básta* Györgytől al-csernátói Vajda *István* és Balázs testvérek részére. (M. N. Zs. II., Pál. 465. l.)

Nemes levél (czímeres) kelt Gyulafejérvár, 1631. I. 16-án, I. Rákóczi Györgytől al-csernátói Vajda István és gyermekei: Mihály, György, Balázs, Gergely és Lukács részére ezen

Czímerrel: kék paizsban zöld dombon szemközt álló magyar vitéz jobbában hegyes tört, baljában kék-vörös zászlócskát tart. — Sisakdisz: nincs. — Takarók: kék-arany; vörös-ezüst. (U. o.)

NB. Egy Csernátói János (Deés) 1659. II. 7-én Barsai Ákostól több jobbágyot kap adományban. (Orsz. lt. Gy. K. 27. Lib. Reg. 64. — Sz. KK.)

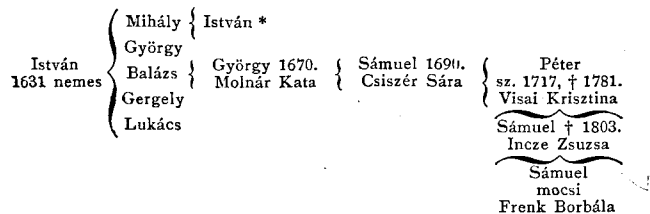
Al-csernátói Csernátói János Dob. vm. alispánja 1711-ben ily czímeres pecsétet használt: kék paizsban két András-keresztbe tett görbe kard felett egy hatágu arany csillag. — Sisakdisz: növekvő kék ruhás, arany övös magyar vitéz, fején vörös kucsma, felemelt jobbában görbe kard, melynek hegyére török-fej van szurva, baljában pedig török-fejet tart üstökénél fogva. Takarók: kék-arany-vörös-ezüst. (N. J. — S. ung. A. 112. l. 87. táb. — S. sbbg. A. 139. l. 77. táb.)

Most említett Csernátói János fia Ferencz — az itélőmester — egy Maros-Vásárhelyt 1782. III. 7-én kelt okmányon így pecsétel: kerek paizsban könyökben meghajtott kar kezében görbe karddal. Sisakdisz: növekvő oroszlán jobb első lábában hatágu csillag. (Endes cs. lt.)

Csernátóni János, kolozsmegye alispánja 1714-ben így pecsétel: kék paizsban zöld téren kétfarkú arany oroszlán felemelt első jobb lábában görbe kard. Sisakdisz: nincs. Takarók: kék-arany. (S. ung. A. 112. I. 87. táb. — S. sbbg. A. 139. I. 77. táb.)

Apor Péter (Synop. mut. 271. 1.) Csernátóni Istvánt Kolozsmegyéből említi mint nemest.

Leszármazás.

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyertek:

Csernátóni Borbála nagy-váradai Sarkantus Gyulai Elekné: Sajó-Magyarós, Nécz, Harina (Dob. vm.); Szent-Mihálytelke, Septér, Lompert (Kol. vm.); Felső-Oroszfalu (B.-Szol. vm.);

Csernátóni Ferencz: Vámos-Udvarhely (Kük. vm.);
 „ Ignác: Magyar-Péterlaka (Tord. vm.);
 „ Antalné belényesi és borbereki Komáromi Klára: Szász-Vesződ, Hidegviz, Mihályfalva (F.-Fej. vm.); Lunka (Kük. vm.) nevű községekben volt birtok után.

Jelenleg Csernátóni Gyula, kir. tanfelügyelő Kolozsvárt alőri Csernátóni-Vajda Zoltán al-csernátóni birtokos. (M.-N.-Zs. II.)

NB. Szilágymegyében is találunk Csernátóniakat, hol Csernátóni Sámuel 1729-ben szilágy-csehi ev. ref. prédikátor (nemes ember) 1738—40 krasznai ev. ref. pap. — Egy Tsernátóni B. Márton 1741-ben krasznamegyei assessor. (Szil. vm. Monogr. V. 292. 1.)

14. *A moci Frenk cs.*

Irták magukat Francu, French és Frink-nek is.

* Egy Csernátóni István 1662-ben ev. ref. pap Fenesen. (Tört. tár. 1898: 643. 1.)

Források (illetőleg irodalom): Pusc. I. 163, II. 113. —

S. sbbg. A. Sppl. Apor: Synop. Mut. — Jegy.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Nemes levél (czimeres-) kelt Gyulafejérvár, 1680.

VI. 10-én (Puse. szerint 20-án), Apaffi Mihálytól Frenk Márton, Kamuti Zsuzsa (szamosfalvi Mikola Zsigmond özvegye) szász-fenesi jobbágya és fia ugyan Márton részére ezen

Czímerrel: kék paizsban magyar vitéz, felemelt jobb-
 jában görbe kard, melynek hegyén arany korona látszik; balját egy szerencse-kerékre támaszsa.

(Puse. szerint bal lábával lép a szerencse-kerékre.)

— Sisakdisz: nincsen. — Takarók: var. color. (Orsz. lt. Gy. K. 28. Lib. Reg. — S. sbbg. A. 265. I. 197. táb. — Puse.)

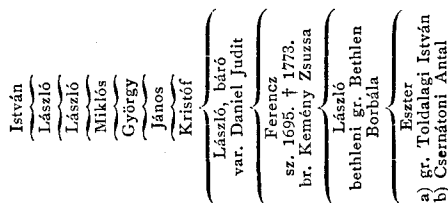
Mocsi Frenk István Kolozsmegye követe az 1722-ben Nagy-Szebenben tartott országgyűlésen. (Nov. Art.) Apor Frenk Istvánt (ex Ctt. Kolosiensi) a nemesek között említi.

Mocsi Frenk István, kolozsmegyei főbíró neje Dindár Mária, leányuk Julia cs.-vaczásai Balási József *septéri* birtokos neje.

Valószínűleg ezen Juliának nővére Frenk Borbála, Csernátóni Sámuelné.

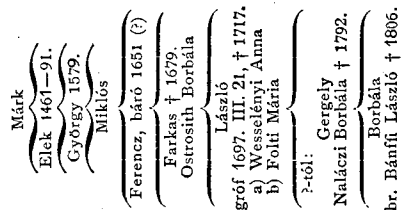
15. *A losonczy Bánffy cs.*

Lásd: IX. 10, XXX. 2 és XLVI. 8 alatt.

16. *A bethleni Bethlen cs.*

Lásd: XVII. 4 és XXXI. 5 alatt.

Nemesség igazoló perek.

(III. közlemény.)

Csizsér alias Incze de Szemeria. 2568—1793.
 Csiki de Nyárad-Karácsonfalva. 7885—1843.
 Csikós de Haró. 1061—1760.
 Csizmadia vel Sárosi in Fogaras. 2581—1797.
 Csolti alias Anka. 4850—1836.
 Csont alias Fülöpösi de Kendő. 7991—1840.
 Csorba de Szék. 6833—1825.
 Csorvási de Radnótfája. 9799—1793., 4226—1841.
 Csott de Bár. 2108—1844.
 Csuka de Haró. 7152—1815.
 Csukát de N.-Várad. 7143—1819.
 Csupor de Altörja. 5563—1808.
 Csurga de Szkore. 6922—1844.
 Csutak de Kászon-Imperfalva. 2519 et 5673—1793.
 alias Dobolyi de Zágón. 5682—1846.
 Czeglédi alias Mikkecz de Doboka. 13638—1835.
 Czelligredan de Mező-Ménec. 11232—1843.

Czetz de Szeszcsor. 9452—1844.
 Czikó de Csik-Szt.-György. 5375—1793.
 de Csik-Szt.-Király. 9416—1847.

Dali de Törökfalva. 7005—1845.
 Damján de Rogoz. 3499—1768.
 Daróczi alias Koris de Király-Daróc. 10204—1793.
 Deák de Alsó-Csernátón. 5342—1846.
 de Diósad. 4763—1829., 5935—1846.
 alias Beczi de Karácsonfalva. 4194—1796.
 alias Mikla ex Egeres. 823—1834.
 Demeter de Száldobos. 2561—1793.
 Demjén de Szent-Katolna. 3927—1794.
 Dénes de Girolt. 6857—1820.
 Dersi de Torda. 6850—1846.
 alias Lénárt. 1771—1840.
 Détzeg de Magyar-Csaholy. 11331—1844.

Dienes de Torda. 6857—1820.
 Dobolyi alias Csutak de Zágón. 5682—1846.
 Dobrilla de Felső-Árpás. 7352—1846.
 Dobrin de Alsó-Árpás. 1518—1846.
 Dombi de Homoród-Szt.-Márton. 4404—1841.
 Domokos de Markod. 7656—1844.
 Donáth de Borosnyó. 7969—1798., 4920—1806., 3460—1846.
 de Homoród-Almás. 4920—1806.
 Dósa de Kibéd. 1349—1837.
 Dragumir alias Girba de Bár. 5381—1793., 2108—1844.
 de Russor. 8453—1844.

Ecsedi alias Asztalos de Deés. 3012—1808.
 Egri de Botháza. 2235—1812.
 Enyedi de Nagy-Enyed. 4400—1841.
 Erdélyi de Csik-Csicsó. 3930—1794.

Fábián de Hilib. 1426—1793.
 Fakna alias Moldovai de Romavására. 5331—1806.,
 182—1831.
 Falup de Csicsó-Polyán. 5642—1848.
 Farkas de Cserefalva. 6719—1843.
 de Kocsárd. 5233 et 5277—1803.
 de Páros. 5532—1793.
 alias Kassai de Déva. 4402—1841.
 alias Popa. 5532—1793.
 Faur de Kersecz. 3877—1794.
 Fejér de Haraly. 1412—1793., 5130—1843.
 Fekete in Bazéd. 3936—1809.
 de Bögöz. 1728—1827.
 alias Nagy de Gálfalva et Nagyfalva. 7478—1844.
 alias Nagy de Nyárad-Gálfalva. 5358—1806.
 Ferencz de Eresztevény. 8057—1843.
 de Uzon et Nagyenyed. 8103—1796.
 alias Szőcs de Margita. 9720—1844.
 Ferenczi de Harasztkerék. 1822—1814., 3133—1820.
 de Szt.-Imre. 2815—1802.
 Filep. 2033—1807.
 Finta de Gelence. 1871—1793.
 Flóra alias Virág de Hidas. 1722—1827.
 Flórián de Preluka. 3797—1841.
 Fodor. 2033—1807.
 de Lugos. 6958—1818.
 de Várfalva. 2489—1809., 3645—1841.
 Fogarasi de Drágus. 2560—1793.
 de Septér. 1125—1777., 7695—1802.
 Foris de Zilah. 9200—1844.
 Fülep alias Várad de Ikland. 10571—1802.
 Fülöpösi alias Csont in Fele. 7991—1840.
 Füsü de Verebély. 2728—1820.

Gál de Buzás-Bocsárd. 3459—1793.
 de Dálnok. 1457—1793.
 de Hilib et Udvarfalva. 7992—1840., 4090—1847.
 de M.-Bánd et Panit. 4832—1796.
 Galcz de Leblek et Enyed. 6258—1843.
 Gálfi de Losád et Hésdát. 1915—1796., 4951—1846.
 Galgóczi de N.-Ajta et Marosvásárhely. 7867—1788.,
 3794—1805.
 Gálna de Kis-Sáros. 673—1834.
 Gáspár de Szövérd. 7658—1844.
 de Veczel. 6872—1802.
 Gegesi. 7618—1841.
 Girba alias Dragumir de Bár. 5381—1793., 2108—1844.
 Gitz de N.-Ilona. 12208—1819.
 Gliga de Remete. 1375—1807.
 Gombos de Hatház. 9929—1803.
 Görbe alias Hajdu de Csikfalva et Szováth. 6868—1818.
 Gramma alias Pap. 4220—1785.
 Grasner alias Szőcs de Fogaras. 4362—1841.

Gubernath de Felső-Kumana. 6668—1846.
 Gurzó alias Burzó de Felső-Szőcs. 3764—1829.
 Gyalai vel Benedek de Kovászna. 4043—1807.
 Gyárfás de Léczfalva. 3839—1793.
 Gyarmati in Deés. 3007—1820.
 de Bánya. 3567—1821.
 de Gyarmat. 3335—1807.
 György alias Vajda de Horgaspatata et Pecsétszeg. 7006
 et 7736—1845.
 Györfi de Béta. 4917—2806.
 György-Jakab de Futásfalva. 1725—1827.
 Györgypál de Dálnok. 1139—1793.
 Gyulai de Galambfalva. 2164—1797.
 Gyurkó de Dabylon. 5927—1835.
 alias Saul de Dabylon. 7481—1844.

Hajdu alias Görbe de Csikfalva et Szováth. 6868—1818.
 Halmágy de Szkore. 6922—1844.
 Harkó de Bikfalva, rectius de Vaja. 8214—1808.,
 6298—1846.
 Harmath alias Keszy. 4013—1840., 4025—1841.
 Héja. 8123—1846.
 Hóra de Hidas. 4915—1806.
 Horváth de Ilenczfalva. 3346—1795.
 de Ladmócz. 999—1762.
 Hosszú de Kis-Nyires. 3870—1846.
 de Soósmező. 1469—1824.
 alias Mészáros de Deés. 3634—1807.
 Huszár de N.-Ajta. 4409—1803.
 Huszti alias Nagy de Havadtó. 314—1794.

Ignát de Kersecz. 3877—1794.
 Ilkei de Vargyas. 2182—1793.
 Ilyés alias Császkai de Lemhény. 1254—1846.
 de Sófálva. 4350—1843.
 Imecs de Vargyas. 2178—1793., 14212—1847.
 Imre de Etfalva. 362—1803.
 de Kiskede. 3498—1812.
 Incze de Bugy. 3075—1844.
 de Csik-Menaság. 6221—1816.
 de Csik-Szt.-Simon. 9521—1805.
 alias Csiszér de Szemeria. 2568—1793.
 Iszlai de Magyarós. 4968—1844.
 Iváskó de Torda. 2228—1798.

Jakabos de Kis-Nyujtód. 1133—1793.
 in Szászfalu. 826—1844.
 Jancsó. 3284—1845.
 Jáni in Alsó-Csernátón. 825—1844.
 János de Papolcz. 1425—1793.
 Joachim de Butyásza. 5584—1847.
 Jónás in Nagyenyed. 5350—1806.
 Jósa de Csik-Szt.-Király. 2073—1793., 13042—1847.
 Jugh de Keresztur. 4956—1793., 2107—1844.

Kádár de Sárosberkesz. 4596—1796., 7374—1844.
 de Kilyén. 944—1793.
 Kakasi de Lukafalva. 5870—1844.
 Káli de Felső-Vist. 4191—1846.
 Kaluger alias Prekup de Soósmező. 13178—1824.
 Karácson de O.-Péterlaka. 8727—1804.
 Karácsoni de Szász-Lóna. 8122—1839.
 Kardos de N.-Várad. 4653—1796., 3185—1806.
 Karuly de Karulyfalva. 5562—1843.
 Kassai alias Farkas de Déva. 4402—1841.
 Kátai de Kendő. 3953—1839.
 alias Onadi-Szabó. 1431—1739.
 Katona alias Szilágyi de Péntek. 3781—1819., 5096—1844.
 Katura de Bár. 2108—1844.
 Kebus de Vajdafalva. 2630—1793.

Kelemen de A.-Csernáton. 3116—1796.
de Maxa. 939—1793., 845—1848.
Kerei alias Nagy de Kérő. 1638—1805.
Keresztes de Léczfalva. 783—1802.
de Zabola. 4381—1797.
Keresztesi de Keresztes. 5276—1803.
Kertész de Sárkány. 2408—1807.
Keszty alias Harmath. 4013—1840., 4025—1841.
Kira de Hollómező. 14605—1845.
Király de Angyalos. 2636—1793.
Kirsza de Alsó-Vist. 4401—1846.
Kis de Hosszu-Macskás. 6009—1846.
de Jobbágytelke. 8032—1845.
de Vajasd. 6537—1846.
alias Simándi de Borosjenő. 322—1834.
Kiss de Csík-Szt.-Ivány. 7550—1836.
de Hosszúmező. 7093—1817.
Kisgyörgy de Bölön. 4262—1793.
Kocsis de Koronka. 7485—1844.
Kokon alias Mundrai de Mundra. 6433—1773., 4928—1817.
Kolumbán de Olasztelek. 1869 et 1873—1793.
de Városfalva. 2788—1793.
Koncz de Balavására. 2701—1795.
de Kerpenyes. 7199—1825.
de N.-Solymos. 3871—1846.
Konrád de Imecsfalva. 2379—1793.
Koris alias Daróczy de Király-Darócz. 10204—1793.
Kósa de Abrudbánya. 2225—1788., 1370—1801.
de Berekeresztur. 3479—1802.
Kosztá de Petres et Kosztafalva. 6992—1842.
Kosztin de Gaura. 8258—1797., 2739—1834., 5654—1846.
Kotiz de Torda. 1945—1800.
Kovács de Berencze. 3684—1797.
de Cs.-Dánfalva. 6206—1806.
de Galambfalva. 4597—1796.

Kovács de Jobbágytelke. 6721—1841.
de Kál. 4256—1848.
de Lemhény. 1130—1793.
de N.-Ajta. 122—1799.
alias Kovácsi de Ar.-Rákos. 1739—1785., 7339—1835., 4926—1841.
alias Kovácsi de Selye. 5604—1834.
alias Sárpataki de Patak. 204—1817.
Kovácsi de Hadad. 9857—1804.
de Örvénd. 9622—1836.
de Prága. 6116—1807.
Kozma alias Nagy de Galambfalva. 2871—1844.
Kölönte de F.-Csernáton. 5564—1808.
Költő de Kőrispatak. 3931—1794.
Könczei de Karatna. 3016—1846.
Kövér de Barátos. 7364—1844.
Krisztye de Trinkfalva. 12863—1832.
Laczul de Huréz. 2634—1795.
Lakatos de Cs.-Menaság. 1212—1793.
Lar alias Nemes de Sósmező. 1220—1827.
Latz de Csík-Csekefalva. 2452—1793.
de Csíkfalva. 2026—1846.
Lázár de Soósmező. 1607—1821., 5535—1843.
Lénárd alias Nagy de Kérő. 1638—1805.
Lénárt alias Dersí. 1771—1840.
Lendvai. 4633—1786.
Lengyel in Geben. 3257—1795.
de Praemysle. 2368—1809.
de Uj-Torda. 7125—1802.
Létai de Aranyos-Rákos. 134—1832.
Lőrincz de Tasnád. 1214—1793.
Lugosi de Lugos. 3282—1844.
Lukács de Bikafalva, praeter Lukácsfi de Nagy-Küküllő-Köblös Zoltán. 1015—1754.

A d a t t á r.

XIII.

Szentháromsági Mihályffy Ferencz, ilkei Ilkey István, magyarósi Tőkés András, Kovács Bálint és kismődi Miklósy János delegált bírák jelentése szentiváni Kendi Ferencz és ruszakai Dobó István erdélyi vajdákhoz a Kornis Mihály és Sebe Tamás peres belső öröksége és Kis-Bik nevű irtás ügyében eszközölt vallatásokról.

Kibéd 1554. szeptember 13.

Litterae relatoriae pro Michaele Kornis.

Szoigálatunknak utánna kglmes és ngs. uraink mi el menénk oda, az hova ti Ngstok parancsolta vala nekünk levelébe és ott az minémi bizonságokat az peresek az az Kornys Mihál és az Sebe Tamás mi élénkbe hozának, azoknak mi mind neveket és mind feleleteket nagy hitünk szerint igazán megirtuk.

Ezek azért a Kornys bizonsági¹ az Sebe Tamás ellen:

Az Nag Zsigmond a Sebe Tamás képébe jelenti, hogy az Kornys Mihál földönlakóinak mindennek ellene mond.

¹ myzon-agi.

Czwkez Kelemen Czokfalwáról megeskevék és azt vallá, tudja azt, vagyon negyven esztendeje, hogy oda az Barchay házához birták ezt a Sebe Tamás háza kin vagyon az örököt; mert ő Barchay udvarbirája volt és azt is tudja, hogy az Hawadi Benedek Barchay házában lakik volt, mikor az Kys Byket orotta és ő számára volt; de az házat nem tudja ki számára csenálták az örökre.

Baranyay Benedek Makfalwáról megesküvék és azt vallá, hogy azt tudja, hogy mind éltig Barchay számára volt az Sebe Tamás háza helye, de mikor az házat rajta csenálták nem tudja ki számára csenálták rajta és azt is mondja, hogy több vagyon harminczkét esztendejénél, hogy az házához birták az örököt, de az Kys Byk dolgából semmit sem tud.

Perselt Lőrincz Kybedről megesküék, azt vallá, hogy vagyon negyven esztendeje és még több, hogy Barczay számára tudja, hogy birták az (ör)ököt és kertet es tud rajta ő számára, és mikor az kertet elhordották is ő tőle kéreték és ugy hordák el. Az Kys Byk felől azt mondja, hogy tudja mikor az Hawady Benedek orotni kezdette akkor nem Barczay földén lakik volt.

Peterfy Albert Kybedről megesküék és azt vallá, tudja azt, hogy Barczay számára kert volt az örökön, azt is, mikor ő számára az kertet elhordták róla.

Vadasdy Máté Zentgergről megesküék és azt vallá, hogy a Sebe Tamás örökét több vagyon negyven esztendeinél hogy a Barczay házához birták és ő adta be kertelni és mind haszonvenni a kinek adni akarta.

Perselt Gergné Váradról megesküék és azt vallá, (az mit) az Perselt Lőrincz.

Bíró István Chokfalwáról egy vén ember megesküék és azt vallá, tudja, hogy több vagyon ötven esztendejénél hogy Barchay számára birták az örököt a kiben a Sebe Tamás lakik, és azt is tudja, hogy a háznak előtte egy ó régi ház volt rajta és ugyan veszett és pusztult el, még az es Barczay számára volt; de azt nem tudja, a mostani házat ki számára csenálták rajta.

Dosa Ferencz Kybedből, a ki iktató bíró volt, megesküék és azt vallá, hogy ő előtte ugy feleltek, hogy ez Czeres András háza gerezdiig a Sebe Tamás kí¹ örökbe lakik mind éltig a Barczay házához birták, de annakutánna az utat és többit is az falu hatalmasul foglalá ki Barczay kezéből.

Dosa Mihály Makfalwáról iktató bíró azonképpen felele mind Dosa Ferencz.

Ezek az Sebe Tamás bizonsági az Kornys Mihály ellen.

Jelenti az Kornys Mihály, hogy váradi embernek ellene, es nagy-székin adja okát, mivel mond ellene.

Bergay Lukács Váradról megesküék és azt vallá, hogy Sebe Tamás háza jól vagyon; az örök falujé volt és falu adta el és Barchay házához nem birták. Az Kys Byket azt mondja, hogy Selébe lakik volt a Hawady Benedek mikor orotni kezdette volt és az falu megellenzi róla és annakutánna Váradra jó lakni és ugy orotja esmet meg, de Barchay házába lakása (!) nem tudja hogy orotta volna.

Kyrál Tamás Váradról megesküék és azt vallá, tudja, hogy falu földé volt és falu számára vettek² répát belé, de Barchay birodalmát nem tudja benne.

Czeres András Váradról megesküék és azt vallá, hogy hallotta az Hawady Benedektől, hogy ha holta történik faluba, közibe hagyja.

Tasnády Lőrincz Váradról megesküék és azt vallá, tudom, hogy falujé volt és falu számára vettek (r)epat is beléje; de nem tudja, hogy Barchay számára lött volna, — és az Zowerdy Gyergy is falu számára czenált volt házat rojája. A Kys Byk felől ugy felel, hogy Selyébe lakik volt a Hawady Benedek mikor kezdette volt orotni és a fának a nagyját ugy vágja le és három esztendeje ha vagyon, hogy Kornys Mihály házába kezde lakni.

¹ Értsd: a mely.

² Azaz: vetettek.

Meges Jánosné Váradról megesküék és azt vallá, hogy az ő ura is nyílas ember volt a faluban és a falu adta Sebe Imrének az örököt és adta a faluval egyetembe.

Varga Antalné Váradról ugyan azont felelé a mit Kyrál Tamás.

Kovacz András Váradról megesküék és azt vallá, hogy az örököt falujul³ Sebe Imrének adták volt és egy emberül ő adta volt, és Barchay házához soha nem hogy birták volna. A Kys Byk felől azt feleli, hogy a Hawady Benedek Selyében lakik volt mikor orotni kezdte, de azt falujul meg nem engedték hogy onnét orossa, hanem Váradra jött és ugy engedték meg neki.

Mogyorosy János Váradról megesküék és azt vallá, hogy vagyon ötven esztendeje, hogy én Váradon laktam, de soha nem tudom Barchay számára birták volna az örököt. Az Kys Byk felül azt vallja: Selyében lakik volt a Hawady Benedek mikor mezőjé tötte volt, de a Kornys Mihály házában lakik volt, mikor szántani kezdette.

Lukacz Balázs Váradról megesküék és ugyan azt felelé a kit Kovacz András.

Fodor Márton Váradról megesküék és azt vallja, hogy ugy hallotta, hogy falu földé volt és soha nem hallotta, hogy Barchay számára lött volna. A Kys Byk felől ugyan azt vallja a mit Kovacz András.

Theres Dienes Váradról megesküék és ugyanazt vallá a kit Mogyorosy János. Nag Pál Váradról, Bordosi Demeter Váradról, Varos Lukács Váradról, Fodor Ferencz Váradról, Zekel Albert Váradról, Cheres Antal Váradról, Sebe Bálint Váradról: ezek ugyancsak azon módon feleltek mint Mogyorosy János.

Ezek az bizonságoknak vallási, az kiket mi előnkbe az peresek hoztak vala.

Az Úr Isten tartsa meg N. és N. Szolgálatunkat, ajánljuk.

Datum ex Kybed, feria quinta proxima ante festum Sanctae Crucis. Anno Domini 1554.

Judices delegati:

Franciscus Myhaly de Zent trinitas.

Stephanus Ilkey de eadem.

Andreas Tökés de Mogyoros.

Valentinus Kovach de (....)

Joannes Myklosy de Kysmöd.

Czim: Spectabilibus ac magnificis dominis Francisco Kendy de Zentywan et Stephano Dobo de Ruzka vajvodis Transsylvaniensibus atque Sicularum comitibus, dominis nobis semper gratiosissimis.

(A Nagy Ajtán Henter Mihálnál lévő eredetiről Benkő József által 1797-ben készített másolat Aranka György gyűjteményében az Erd. Nemz. Múzeum kéziratárában.)

Közli: Kelemen Lajos.

³ Irva faluiwl, azaz faluul.

TARTALOM: Dr. Endes Miklós: Az úri hatóság fejlődése 1848-ig. — Sebastyen József: A magyar heraldika jellemző sajátosságai. — Köblös Zoltán: A hidvégi gr. Mikó család leszármazása. — Gyulai Rikárd: Ósfák. XLVIII. nagy-böloni Sikó Lajos leszármazása. — Köblös Zoltán: Nemesség igazoló perek. — Adattár.

Nyomatott Gámán J. Örököse könyvnyomdájában, Kolozsvárt, Kossuth Lajos-utca 10. sz. (Régi unitárius kollégium.)